

“Czy możemy powiedzieć, że będziecie przyjaciółmi (...)?” - w poszukiwaniu czynników istotnych dla przyjaźni między dziećmi z i bez niepełnosprawności

Celem badania jest poszukiwanie predyktorów osobowych (takich jak zachowania moralne i teoria umysłu) dla nawiązywania i utrzymywania bliskich relacji z rówieśnikami z niepełnosprawnością przez ich kolegów i koleżanki bez niepełnosprawności, uczących się w tych samych klasach. W badaniu weźmiemy również pod uwagę postawy wobec osób z niepełnosprawnością, umiejętności społeczne i poziom empatii u uczniów bez niepełnosprawności. Badanie jest istotne nie tylko z perspektywy teoretycznej, lecz również praktycznej. Mimo tego, że istnieje wiele badań na temat relacji między dziećmi, a także relacji społecznych w klasach włączających między dziećmi bez i z niepełnosprawnością, niewiele wiadomo na temat cech osobowych dzieci, które predestynują je do tego, by nawiązywać i utrzymywać bliskie relacje z rówieśnikami z niepełnosprawnością. Zebrane przez nas dane wzbogacą wiedzę o relacjach rówieśniczych między osobami z i bez niepełnosprawności, pomogą przeciwdziałać wykluczeniu oraz nierównościom w dostępie do ogólnodostępnych szkół uczniów z niepełnosprawnościami.

Dotychczas poznano wiele czynników, które są znaczące dla słabszej pozycji społecznej uczniów z niepełnosprawnością w klasie – niższe, niż w populacji uczniów rozwijających się typowo, umiejętności społeczne prowadzą do mniejszej liczby interakcji; mniejsza liczba interakcji oznacza natomiast mniej szans na ćwiczenie umiejętności społecznych: tworzy to efekt kołowy. Jednak, mimo ogólnej niewielkiej liczby interakcji między uczniami z i bez niepełnosprawności, istnieją uczniowie bez niepełnosprawności, których cechy osobowe umożliwiają im inicjować i utrzymywać bliskie relacje z rówieśnikami z niepełnosprawnością. Mimo że otwartym pytaniem pozostaje, jakie są to cechy, możliwe jest tworzenie hipotez na ich temat – np. wysokie umiejętności społeczne i zachowania prospołeczne mogą sprawiać, że dzieci są otwarte na innych i ich potrzeby. Z drugiej strony, cechy osobowości, takie jak otwartość i zgodność, pomagają nawiązywać przyjaźnie i je utrzymywać. Dlatego też cel naszego badania ma wysoką wartość praktyczną: może pomóc w komponowaniu klas włączających tak, by były społecznie efektywne i przyjazne dla uczniów z niepełnosprawnością.

W badaniu formułujemy następujące hipotezy:

- 1) Zachowania moralne uczniów bez niepełnosprawności są istotne dla nawiązywania bliskich relacji między rówieśnikami z i bez niepełnosprawności;
- 2) Lepsze rozumienie innych pomaga uczniom bez niepełnosprawności w utrzymywaniu bliskich relacji wysokiej jakości z rówieśnikami z niepełnosprawnością.

Zakładamy, że zachowania moralne są predykcyjne dla rozpoczynania bliskich relacji, a rozwój teorii umysłu, umiejętności społecznych, i empatii, oraz postawy wobec osób z niepełnosprawnością są istotne dla jakości tych relacji.

Planujemy przeprowadzenie badania podłużnego z trzema pomiarami, podczas pierwszych trzech lat nauki w szkole (z ok. 6-8 miesięcznymi przerwami między pomiarami). Będziemy identyfikowali przyjaźnie (poprzez wzajemne wybory) oraz relacje rówieśnicze w grupie (im więcej wyborów pozytywnych dotyczących bycia lubianym przez rówieśników tym lepsza pozycja socjometryczna ucznia w grupie rówieśniczej) wykorzystując analizę sieci społecznych. Dodatkowo, planujemy analizować trwałość bliskich relacji między uczniami z i bez niepełnosprawności w czasie (w okresie między wiekiem 7/8 a 9/10 lat; sprawdzimy jak długo relacje się utrzymują i będziemy je traktować jako długotrwałe, gdy będą utrzymywane się przez co najmniej dwa pomiary w czasie badania). Będziemy analizować informacje pochodzące z testów, kwestionariuszy oraz obserwacji interakcji rówieśniczych.

Planujemy zaprosić do badania max 38 klas włączającej z całego kraju, z ~20 uczniami w klasie.

Będziemy zbierać dane od uczniów (zachowania moralne, teoria umysłu, empatia, postawy wobec osób z niepełnosprawnością, jakość przyjaźni, sieci społeczne, obserwacje interakcji z rówieśnikami), nauczycieli (umiejętności społeczne i poziom empatii u dzieci, charakterystyka klasy, informacje o przyjaźniach między dziećmi), oraz rodziców (umiejętności społeczne i poziom empatii u dzieci, charakterystyka demograficzna rodzin).

Projekt zakłada wykorzystanie zaawansowanych metod analizy danych.

Planujemy przygotowanie trzech manuskryptów, które mamy nadzieję opublikować na liście JCR.